

Το Φάρμακο ως κοινωνικό και οικονομικό αγαθό και η συνεισφορά του στην
προστασία της Δημόσιας Υγείας

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.) αναφερόμενος στο φάρμακο έχει δώσει τον εξής ορισμό: «Ως φάρμακο νοείται...κάθε ουσία ή μίγμα ουσιών, που παράγεται, προσφέρεται προς πώληση, ή παρουσιάζεται για χρήση ...στη διάγνωση, στη θεραπεία, στον μετριασμό ή στην πρόληψη νόσου, μη φυσιολογικής φυσικής κατάστασης, ή των συμπτωμάτων τους στον άνθρωπο ή στα ζώα καθώς και για χρήση...στην αποκατάσταση, την διόρθωση, ή την μεταβολή οργανικών λειτουργιών στον άνθρωπο ή τα ζώα.». Από τα ανωτέρω συμπεραίνεται ότι φάρμακο είναι κάθε ουσία που ανακουφίζει, επουλώνει και θεραπεύει από ασθένειες ή πόνους του οργανισμού για αυτό και αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα αγαθά και συνάμα επιτεύγματα της ιστορίας της ανθρωπότητας. Στοχεύει στην αποκατάσταση της υγείας, στην καλύτερη ποιότητα ζωής, καθώς και στην μακροβιότητα ανθρώπων και ζώων. Χορηγείται αποκλειστικά και μόνο σε συγκεκριμένη ποσότητα (θεραπευτική δόση), ώστε να είναι αποτελεσματικό και ασφαλές.

Το φάρμακο είναι αποτέλεσμα μιας πολύχρονης, ακριβής και κοπιαστικής έρευνας, μετά την οποία ακολουθεί έλεγχος επιπτώσεων και συνεπειών σε όσους οργανισμούς τυχόν το λάβουν, μέχρι την τελική αδειοδότησή του. Κατεξοχήν κοινωνικό αγαθό, το οποίο έχει ως στόχο την βελτίωση της υγείας των πολιτών και παρά την συνεχή εμπορευματοποίηση της υγείας σε όλους τους τομείς στη σημερινή εποχή και με δεδομένο τον οικονομικό του χαρακτήρα, αυτό εξακολουθεί να διαδραματίζει κοινωνικό ρόλο και για αυτό τον λόγο πρέπει να είναι εύκολα προσβάσιμο σε όλους, ανεξαρτήτως εισοδήματος. Παράλληλα, βέβαια, συνιστά και οικονομικό αγαθό, καθόσον οι φορείς της ιδιωτικής οικονομίας, ήτοι οι φαρμακευτικές επιχειρήσεις, αναλαμβάνουν την παραγωγή και διακίνησή του ως καταναλωτικό προϊόν. Η Πολιτεία, φυσικά, είναι αυτή που έχει τον τελευταίο λόγο για την κυκλοφορία ενός φαρμακευτικού σκευάσματος, αφού αυτή αναλαμβάνει τον έλεγχο της ποιότητας και της επάρκειάς του.

Επειδή το φάρμακο ως αγαθό, παρά την διττή του υπόσταση όπως αυτή προαναφέρθηκε, έχει ως επί το πλείστον κοινωνικό χαρακτήρα, δεν θα πρέπει να εκλαμβάνεται και να αντιμετωπίζεται με «στενούς» οικονομικούς όρους. Ο θεραπευτικός και προληπτικός του ρόλος έναντι ασθενειών το διαχωρίζουν από τα υπόλοιπα καταναλωτικά προϊόντα και υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα ύπαρξής του. Παρόλα αυτά, είναι δεδομένο ότι ως προϊόν είναι κοστοβόρο, κυρίως για τα ασφαλιστικά ταμεία κάθε κράτους, αλλά και για τους ίδιους τους καταναλωτές.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί ότι ειδικά τα τελευταία χρόνια, γίνεται αλόγιστη και καταχρηστική χρήση φαρμακευτικών προϊόντων, σε καταστάσεις μη υπαρκτής νόσου, εξ' αφορμής κυρίως ψυχολογικών λόγων. Η υπερκατανάλωση φαρμάκων οδηγεί σε δυσμενείς συνέπειες και σε περαιτέρω επιδείνωση της υγείας. Οι καταναλωτές δεν δύνανται, τις περισσότερες φορές, ελλείψει ειδικότερων επιστημονικών γνώσεων, να αποφασίσουν μόνοι τους για την αγορά και κατανάλωση ενός φαρμάκου και ως εκ τούτου οδηγούμαστε στο ανωτέρω ακραίο φαινόμενο της μη ορθολογικής χρήσης ενός φαρμάκου. Απαραίτητη και καθοριστική κρίνεται εδώ η

παρέμβαση της Πολιτείας, η οποία μέσω της υποχρεωτικής συνταγογράφησης που έχει επιβάλει σε ορισμένα φαρμακευτικά προϊόντα, «εξουσιοδοτεί» τον πλέον αρμόδιο, ήτοι τον ειδικό - γιατρό προκειμένου αυτός να λάβει την απόφαση χορήγησης ενός φαρμακευτικού προϊόντος στον ασθενή – καταναλωτή που το έχει πραγματικά ανάγκη.

Για αυτόν τον λόγο, μεταξύ άλλων, τα κράτη έχουν θεσπίσει αυστηρό πλαίσιο για τις διαδικασίες της έγκρισης και της κυκλοφορίας των φαρμάκων, με απώτερο στόχο βεβαίως την προστασία της Δημόσιας Υγείας. Ουδείς μπορεί να ισχυριστεί ότι υπάρχει φάρμακο απόλυτα ασφαλές, χωρίς τυχόν παρενέργειες ή αντενδείξεις. Η έγκρισή του εναπόκειται στο κατά πόσο ασφαλές και αποτελεσματικό είναι για όσους το λαμβάνουν, ώστε αυτό να επιτελέσει την θεραπευτική του αποστολή, εξετάζοντας παράλληλα και την σχέση κινδύνου και οφέλους που προκύπτει από την χορήγησή του. Ο Εθνικός Οργανισμός Φαρμάκων (ΕΟΦ) είναι η αρμόδια Ελληνική Αρχή για να εξετάσει τα αποτελέσματα των μελετών που διενεργούνται για κάθε είδους φάρμακο, αναφορικά με την ασφάλεια, την αποτελεσματικότητα και εν γένει την θεραπευτική του αξία. Ακροθιγώς, αν τα πιθανά οφέλη στον οργανισμό όσων λάβουν ένα συγκεκριμένο φάρμακο είναι εμφανώς μεγαλύτερα, από τους κινδύνους (ανεπιθύμητες ενέργειες) που πιθανόν να προκύψουν από αυτό και παράλληλα διαπιστωθεί ότι είναι ασφαλές και αποτελεσματικό, τότε αυτό τίθεται προς έγκριση και ο εν λόγω Οργανισμός χορήγει εντέλει την άδεια κυκλοφορίας του.

Περαιτέρω τα προβλήματα της πολυφαρμακίας, δηλαδή της ταυτόχρονης υπέρ το δέον, λήψης φαρμάκων για την αντιμετώπιση μιας νόσου, καθώς και της μέχρι πρότινος, χωρίς ιατρική συνταγογράφηση, υπερβολικής χρήσης αντιβιοτικών, μαστίζουν την ελληνική κοινωνία. Μάλιστα, εξαιτίας της αλόγιστης χρήσης τους, έχει παρατηρηθεί ότι διάφοροι μικροοργανισμοί, όπως βακτήρια, έχουν αναπτύξει μεγάλη ανθεκτικότητα στα περισσότερα αντιβιοτικά, τα οποία λαμβάνονται ακόμη και για την καταπολέμηση ιώσεων, παρόλο που είναι ευρέως γνωστό ότι δεν έχουν καμία δράση έναντι των ιών. Συνεπώς, γίνεται εύκολα κατανοητός ο σημαντικός ρόλος και η καθοριστική συμβολή των αρμόδιων Αρχών έγκρισης των φαρμακευτικών προϊόντων, καθώς και των επαγγελματιών της Υγείας (γιατρών και φαρμακοποιών), στην προστασία της Δημόσιας Υγείας, προκειμένου μέσω της ορθολογικής συνταγογράφησης, καθώς και της τήρησης των κανόνων της ιατρικής και φαρμακευτικής δεοντολογίας, να αποφευχθούν στο μέλλον τα ως άνω φαινόμενα.

Η χρησιμότητα του φαρμάκου στην διατήρηση και προαγωγή της Δημόσιας Υγείας είναι αναντίρρητη. Η Δημόσια Υγεία, η οποία ειρήσθω εν παρόδω, λόγω της Covid-19, ήρθε ξανά στο προσκήνιο του δημοσίου διαλόγου, συνιστά το ύψιστο αγαθό μιας αναπτυσσόμενης κοινωνίας. Μέσω της προόδου της επιστήμης στην δημιουργία νέων φαρμάκων και καινοτόμων θεραπειών αντιμετωπίζονται ασθένειες, οι οποίες στο παρελθόν θεωρούνταν μη ιάσιμες και συχνά οδηγούσαν στο θάνατο. Το κράτος είναι αυτό που εγγυάται την ασφάλεια, την αποτελεσματικότητα και την επάρκεια των φαρμάκων, εξασφαλίζοντας, τέλος, το δικαίωμα του κοινωνικού συνόλου σε καθολική πρόσβαση σε αυτά.